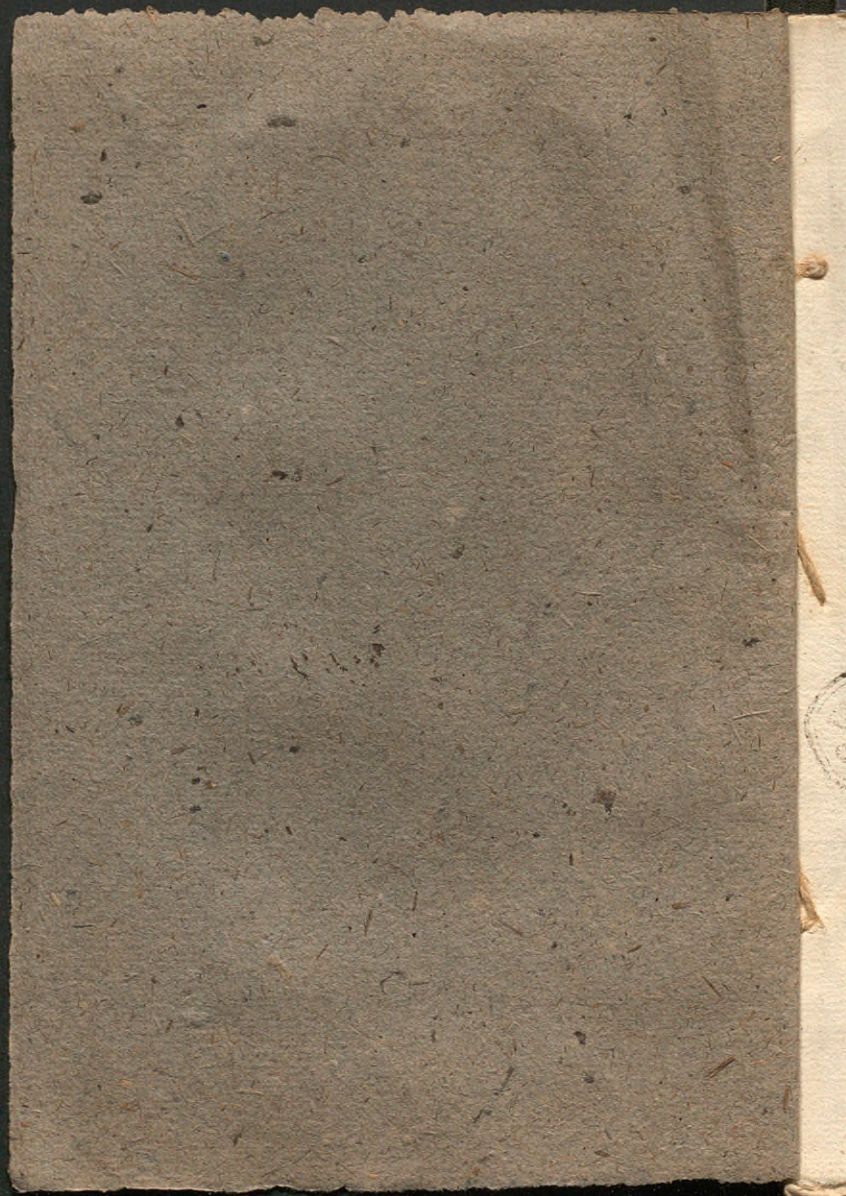

CAT 135-4862a1

R. 84.347

INSTITUTIONUM
PHILOSOPHICARUM
P. FRANCISCI JACQUIER
SYNOPSIS

DISPOSITA

A MICHAELE CARRERA ET SOL,
in Univers. Cæsar-Aug. Sacræ Theol. Lic.
& ejusdem Civ. In Reg. Sem. Conc.
Ss. Valerii & Braulii Phil. Proff.

PARS SEXTA. ETHICA.

N. 24742

SUPERIORUM PERMISSU:

Cæsar-Aug.: Typis Viduæ Francisci Magallon.
Anno 1832.

Se hallará en la Libreria de Magallon.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

T. FRANKLIN JACKSON

1913

PH.D.

A DISSERTATION SUBMITTED TO THE FACULTY OF THE DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES IN CANDIDACY FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY

BY T. FRANKLIN JACKSON

CHICAGO, ILL., 1913

PHYSICS DEPARTMENT, UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT, UNIVERSITY OF CHICAGO

PROEMIUM.

- Q. Quid est Ethica? R. Scientia morum, seu quæ docet mores regere secundum principia juris naturæ.
- Q. Quotuplex est? R. Duplex; generalis, quæ considerat officia generatim, virtutem nempe & vitium; & particularis, quæ seorsim hominum officia considerat.
- Q. Quot sunt partes præcipuæ Ethicæ particularis? R. Tres: 1^a quæ considerat officia erga Deum: 2^a erga se ipsum, & hæc vocatur jurisprudentia naturalis: 3^a quæ erga alios, & hæc politica nominatur. Cave ne nomine politicæ, fraudis artem intelligas; pro fundamento enim habet hæc alios diligere sicut nos, quod fugat omnem dolum.
- Q. Quid est jus naturæ? Legum naturalium scientia: leges naturales sunt principia, quæ unicuique facile patent solo rationis lumine.
- Q. Ergo idem est jus naturæ ac Ethica. R. Neutiquam: jus naturale est speculativum, Ethica est practica; seu jus docet virtutes esse acquirendas, hæc

autem quomodo adquirantur.

- Q. Quid est jus gentium? R. Obligatio mutua, quam inter gentes ratio constituit, & est primum & secundarium.
- Q. Quid est jus gentium primum? R. Quod cum societate initium habuit, v. g. civium erga patriam officia.
- Q. Secundarium? R. Quod temporum successionem natum est, & ex mutua hominum necessitate originem habuit; v. g. dominia, imperia.
- Q. Est idem jus politicum, ac gentium? R. Minime; sed est pars hujus: & est generale, quod nimirum plerisque imperiis est commune, & particulare, quod ad statum aliquem pertinet.

CAPUT. I.

ETHICÆ GENERALIS.

ARTICULUS I.

De moralitatis principio.

- Q. **D**ixisti tres esse præcipuas Ethicæ divisiones; quæ respicit officia erga Deum, erga se ipsum, & erga alios, á quo principio fluit hujusmodi obligatio? R. Erga Deum, quia sumus ejus creaturæ; erga nos, quia á creatore nobis rectus usus

facultatam donatus est ; erga alios , quia in societate sumus constituti.

Q. In quo consistit moralitatis principium ?

R. Alii à natura hominis , alii à conscientia duxerunt ; nos vero dicimus fluere ex notione Dei & creaturæ rationalis : hæcque est veluti basis totius philosophiæ moralis.

Q. Si tanti æstimanda est hæc quæstio , quid quærimus , dum investigamus , in quo consistit principium moralitatis ? R. Idem ac si quæreremus , quare actiones sint bonæ , quare sint malæ : utrum nimirum sint bonæ vel malæ , quia conscientia id dictat , ut dicunt aliqui , an justis & honestis ratio ex Deo justitiæ fonte desumenda sit , quod nos asserimus : seu clarius , quænam sit regula , cui applicari debeant actiones , ut bonæ , aut malæ cognoscantur.

Q. Firmissimis rationibus præbatur hæc quæstio ? R. Sane : & quidem quia intellectus divinus est infinitus , errori obnoxius non potest esse sicut hominis , nisi forte ex conformitate intellectus humani cum divino principium desumamus. Præterea mens affectibus potest esse depravata , & judicare malum ut bonum , ut quotidie observamus in odiis , ubi vindictæ nullus est modus. Quomodo ergo poterit esse regula justis & injustis ? ergo solus Deus est.

Q. Quid ergo tot homines , qui absque Dei

notitia piè, sancteque vixerunt, & quorum mores á SS. PP. commendantur? Hi sane non à Deo, sed á semetipsis desumunt principium moralitatis. R. Hi & alii pene innumeri actiones bonas in se operantur, sed sunt actiones malæ ob depravatum finem, ad quem tendunt, & à motivis, qualia sunt gloriæ ambitio; vel saltem non sunt actiones morales: hic non tantum disputamus de principio, quod ad societatem satis sit, sed de illo, per quod ad rectum finem debent dirigi actiones humanæ; jam vero sine Dei notitia nullus est rectus finis.

Q. Ex amore sui nascitur aliorum amor, cum omnes unum efficiamus corpus. R. Sed hic amor debet dirigi ab alio principio, aliunde ad propriam utilitatem converteretur in omnibus actionibus, ac proinde erimus cives, non boni.

Q. Res suam habent naturam immutabilem ut ignis & aqua, ita etiam virtus & vitium? R. Alia est differentia naturalis, quæ desumitur á qualitatibus physicis, hæcque pendet ab intellectu divino, adhuc enim seclusa divina voluntate, hanc inter virtutem & vitium cognosceremus; alia est moralis, per quam actiones moraliter inter se differunt, quæ ex Dei voluntate pendet: ita distinguendum inter bonum naturale, quod pendet à natura, & morale, quod desu-

7
mitur à principio moralitatis, de hoc se-
cundo loquimur in præsentibus.

Q. Virtutis & vitii notio insita videtur. R.
Sed simul cum Dei notione conjuncta:
si nega Deum, virtutem & vitium negasti,
boni legere est in Atheis, qui nihil hone-
stum esse docuerunt.

Q. Differentia moralis actionum est intrin-
seca, an pendet ab hominum opinionibus? R. Est intrinseca. 1. moralitas e-
nim actionum desumitur à divina essen-
tia, & attributis, ac proinde non mi-
nus est immutabilis quam hæc. 2. ex homi-
num consensu: quis non horret cogita-
re nullum esse inter parricidam, adulte-
rum &c. & virum honestum discrimen?
3. ex societatis natura; homines ad so-
cietatem natos esse, nemo est, qui dubitet: at
si nulla esset inter morales actiones diffe-
rentia, nullo jure, nulla ratione guber-
naretur homo, pro varia utilitatis, com-
modi, voluptatis opinione agere unicui-
que licebit: hinc criminum monstra, at-
que societatis perniciës, & ruina: ergo.

Q. Sed hoc discrimen, quod videtur esse,
pendet à consuetudine & educatione. R.
Neutiquam; sicut à natura veri & falsi
notio est insita, ita boni & mali: ho-
mo enim tranquillus post affectuum tu-
multus, se præterisse plurimos officii sui
numeros fatebitur, & stimulo constien-

tiae cruciabitur.

Q. Deus usus est sua libertate in mutando bono & malo, ut infinita Scripturæ demonstrent argumenta. R. Deus est auctor vitæ, & omnium dominus, ac proinde justè potest eripere & bona, & vitam.

Deus etiam potest apponere legi naturali quasdam circumstantias, ob quas mutatur ipsa legis materia: quibus positis desinunt esse præcepta legis naturalis, & hæc mutatio impropria dicitur: sed iisdem permanentibus, non potest efficere, ut quod malum est, bonum fiat.

Q. Homines in iisdem positi circumstantiis eodem modo agunt. R. Nego: vir honestus in rebus adversis non secus, ac in secundis æquam servat mentem, non ita superbus.

Q. Si Deus beatos vult efficere homines, non cum anxietate, sed cum voluptate est consequendum, ac proinde sine hac differentia. R. Hæc est perversissima Epicureorum doctrina, de qua satis in præcedentibus est loquutum.

CAPUT. II.

De Lege naturali generatim considerata.

Q. Quid est lex? R. Regula, juxta quam actiones nostras liberas determinare te-

nemur: ex quo patet, legem ad rationem spectare, ac proinde rationem aliquam debet habere lex quælibet, & non pro ratione voluntas; attamen legislator non semper tenetur notam facere rationem.

Q. Quotuplex est lex? R. Duplex, divina, quæ à Deo, humana, quæ ab hominibus, potestate tamen à Deo accepta, vim habet obligandi.

Q. Quotuplex est lex divina? R. Triplex, æterna, naturalis, & positiva.

Q. Humana? R. Duplex, ecclesiastica, & civilis.

Q. Quid est lex æterna? R. Ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem servari jubens, perturbari vetans, seu ea, quæ statuit, quæ necessaria sunt creaturæ rationali, ut secundum suam naturam vivat.

Q. Quid est lex naturalis? R. Ipsa lex æterna creaturæ significata solo lumine naturali.

Q. Lex æterna est immutabilis? R. Utique.

Q. In quo distinguitur à naturali? R. In eo, quod hæc tantum addit promulgationem.

Q. Ergo erit idem jus naturale ac lex naturalis. R. Neutiquam: jus enim dixi esse legum naturalium scientiam.

Q. Lex differt à præcepto? R. Differt: illa fertur à persona publica, hoc à priva-

ota: illa respicit bonum commune, hoc
privatum: illa non expirat morte ferentis,
hoc vero expirat.

Q. Quid est lex positiva? R. Quæ non per
lumen naturale, sed alio signo promul-
gatur, & hæc est mere positiva, si non
præcipit, aut vetat, quæ continentur in
jure naturali, seu est naturalis ex parte
materiae, si quod naturale est, jubet aut
vetat.

Q. Quid est lex positiva divina? R. Quæ à
Deo lata est.

Q. Quotuplex est? R. Duplex: vetus, quæ
à Moyse, & nova, quæ à Christo pro-
mulgata fuit.

Q. Quid est lex Ecclesiastica? R. Quæ à
potestate ecclesiastica fertur, & hæc leges
constituunt jus canonicum.

Q. Quid est lex civilis? R. Quæ sancitur
ab habente potestatem civilem, ut à Re-
ge, & ex his componitur jus civile.

Q. Quotupliciter considerari possunt princi-
pia naturæ? R. Tripliciter: alia sunt
communia, ex quibus cætera derivantur:
v. g. agendum est ex rationis dictamine:
alia, quæ ex his proxime deducuntur: v.
g. parentes sunt colendi; & alia, quæ
deducuntur remotè: v. g. usura non est
licita.

Q. Est una & indelebilis legis naturalis no-
tio quantum ad universalia proximaque

principia, & in lege naturæ rationem habent omnes leges? R. Utique; etenim lex naturæ in essentia divina & naturali fundata est: erit igitur immutabilis ut Deus & hominis natura: erit ergo una & indelebilis. Nec minus certum est, esse apud omnes indelebilem & unam, si primitiva legis naturæ principia spectentur: his docemur, vitam, rationem á Deo nos habere, ex quo nascitur dominium Dei, hinc amor, & officia erga Deum; ex ipsa Dei essentia colligitur Deum velle perfectiones hominum, hinc amor erga nos, desiderium felicitatis; ex amore sui ipsius aliorum amor, homo in societate constitutus operum aliorum indiget, hinc erga alios officia &c., ergo.

Q. Et quantum ad principia minus proxima? R. Neutiquam; etenim indigent ratiocinatione & persæpe longiori & difficili, ad quæ non pervenitur, aut defectu ingenii, aut corruptione passionum. Tertium vero, omnes leges in naturali fundari patet, & quidem lex naturalis ex ipsa ratione fluit, omnis autem lex ratione gubernari debet: ergo lex naturalis est omnium legum norma & regula.

Q. Audivi plurimas gentes & quidem cultiores tulisse leges iniquas, immo & naturæ contrarias; ergo hæ violarunt pri-

ma principia. R. Violarunt legem naturæ non speculative & quantum ad principia universalia, sed practicè; leges has esse conformes legi naturæ judicabant: igitur error erat in consequentia; v. g. sciebant parentes esse colendos, & dum vitam eripiebant ob vetustatem, credebant se obsequium ipsis præstare: idem dic de aliis.

Q. Lex vetus contraria legi naturæ præcipiebat, ut lex talionis, & de vinea aliena tantum sumere quantum vellet quis.

R. Lex talionis erat ad reprimendas flammæ odiorum, & ut modus vindictæ imponeretur, immo non erat vindicta, sed defensio, quæ non est prohibita: illa enim lex non nisi à judice imponebatur: lex de vinea in pauperum favorem lata est, ut sitim extinguerent, sed non licebat aliquid domum deferre.

Q. Si eadem non est apud omnes notio quantum ad principia derivativa, ignorari possent hæc principia: excusarentur ergo á peccato; nemo autem reus legis naturæ excusatur á peccato: ergo. R. Duplex est ignorantia; invincibilis, & vincibilis (ut dictum est in Metaphysica): prima excusat á peccato, non secunda: principia primitiva, nec una, nec alia ignorari possunt, derivativa proxima, solum vincibili, quæ non excusat; remota vero

- ignorari possunt invincibiliter.
- Q. Leges non possunt habere rationem in naturali, si sibi invicem contrariantur, & mutationibus sunt obnoxie; lex enim nature est immutabilis. R. Pro varia temporum & locorum circumstantia: lex humana potest pati mutationem, quin ipsa lex nature mutetur, sicut medicina absque mutatione mutat languentibus precepta, idque ex ipsa lege naturali notum est.
- Q. Quid est lex preceptiva? R. Quæ obligat ad agendum.
- Q. Prohibitiva? R. Quæ obligat ad non agendum.
- Q. Permissiva? R. Quæ ad agendum, vel non agendum dat jus.
- Q. In quo differt permissio tacita ab expressa? R. Quia permissio expressa aliqua lege permissiva comprehenditur, & tacita nulla lege comprehenditur, sicque nulla lex potest permissione expressa permittere malum, sed tantum tacita, sicut se gessit Deus erga Judæos in libello repudii, & in usura in alienigenas.
- Q. Lex naturalis potest abire in divinam & humanam? R. Potest; est enim naturalis, quia natura dictat; divina v. g. furtum, quod vetat Deus in lege veteri & nova; & humana, quod vetat Rex.
- Q. Si omnes leges à naturali ducunt ori-

ginem, omnes leges erunt de jure naturæ, & divino, & non humano. R. Neutiquam; sed lex, quæ proximè ducit originem à naturali, non quæ tantum ducit originem remote, ut lex humana.

Q. Lex antiqua fuit imperfecta, & inutilis?

R. Non fuit inutilis, quia præcepta moralia continebant officia hominum, & etiam nunc obligant hæc præcepta; nec fuit imperfecta in se, sed respectu novæ legis cujus erat figura. Judicialia formam judicii pro illo populo constituebant; cæremonialia erant ritus, qui magna mysteria continebant, & significabant præcipuè Mesiam, in cujus adventu cessare debuit lex vetus.

Q. Sibi invicem adversantur leges & simul concurrunt. R. Apparenter tantum: dum fit concursus plurium legum, quæ fortior est, ea observanda est, jam vero fortior est naturalis, ideo si cœtera concurrunt simul, prius naturalis est observanda: si v. g. opera charitatis concurrunt simul cum auditione sacri, hoc est omittendum.

A. II.

Q. Quid est obligatio? R. Conexio motivi cum actione, & vocatur positiva, si motivum conectat cum actione Legislator; at vero si ex natura sua jam sit

conexum, ut honor debitus v. g. parenti, dicitur naturalis.

Q. Quis est auctor obligationis? R. Deus: creavit enim omnia.

Q. Lex positiva indiget promulgatione? R. Utique; aliter enim voluntas legislatoris constare non potest, ideoque nec obligare.

Q. Quando incipiunt obligare leges? R. A tempore quo in lege exprimitur: si nihil dicit, ab ipsa promulgatione.

Q. Quid est imputatio? R. Judicium, quo agens declaratur causa libera effectuum, qui ex ipsa actione consequuntur, sive boni, sive mali sint.

Q. Ergo ut imputetur actio debet esse libera. R. Ita est: qui enim necessario agit, aliter agere non potest: loquimur hic de necessitate physica, non de morali.

Q. Ergo actiones brutis imputari non possunt. R. Ita est; carent voluntate, nisi forte quis teneatur impedire aliquas actiones brutorum, ut si quis noverit canem esse mordacem, & eum per urbem libere vagari permisserit, non bruto imputatur, sed domino: idem dicendum est de rebus inanimatis.

Q. Quæ dicta sunt de brutis, dicenda veniunt de actionibus humanis? R. Utique; sunt enim naturales, ut si ventriculus non fungatur recte suis muneribus non

imputatur homini, nisi forte sit ob-
lam &c. ita de evagatione ad objectum
aliquod.

Q. Imputantur actiones, quæ non sunt ac-
tibus liberi? R. Sufficit ut fuerint liberi in
causa præcedenti, ut somnium impudicum
ob causam datam imputatur.

Q. Necessum est, ut causa præcedens fuerit
positiva? R. Neutiquam, satis est eam
fuisse negativam, ut si quis oblitus fue-
rit eorum, quæ meminisse tenetur.

Q. Quænam ignorantia imputari potest? R.
Tantum vincibilis, alia enim non est vo-
luntaria.

Q. Quænam libertas requiritur ad imputa-
tionem? R. Non solum à necessitate, sed
& à coactione.

Q. Quando dicitur aliquem coactè agere? R.
Quando agit impulsus vi externa.

Q. Quando coactè patitur? R. Quando alté-
rius actioni vim resistendi non habet.

Q. Quid fieri debet in coactione, ut actio
non imputetur? R. Debet fieri resisten-
tia, si enim aliquid voluntatis miscetur,
imputatur.

Q. Actio invita potest esse non coacta? R.
Potest, & etiam imputabitur sed minus
quam actio plenè voluntaria.

Q. Quid est metus? R. Mentis trepidatio ob
malum imminens.

Q. Quotuplex est? R. Duplex gravis, & levis.

Q. Quid est metus levis? R. Ille, in quo time-
tur malum leve.

Q. Gravis? R. In quo timetur malum gra-
ve, ut mors, exilium.

Q. Quid est metus gravis absolute? R. Qui
in omnibus, ut malum grave reputatur.

Q. Quid est metus gravis respective? R. Qui
licet in se grave non sit malum, grave
tamen est respectu metuētis, ut metus
pueri, mulieris, &c.

Q. Reverentialis? R. Timor habendi paren-
tem, vel superiorem infensum.

Q. Metu minuitur voluntarium? R. Minui-
tur, sed non tollitur, ideo actio imputa-
tur, nisi forte rationem perturbet.

Q. Quot sunt genera præceptorum? R. Duo:
negativa & affirmativa; negativa, quæ ve-
hementer, præceptiva, quæ jubent.

Q. In quibus præceptis homo excusatur me-
tu? R. In negativis naturalibus non excu-
satur ob quemlibet metum; ita non licet
ferre testimonium falsum ad servandam vi-
tam: at affirmativa naturalia non obligant
pro quovis tempore, & oīni quavis cir-
cumstantia, nisi omissio vergat in con-
temptum fidei, aut in detrimentum Rei-
publicæ, vel in scandalum; si hæc absint
cessat obligatio; ita á culpa immunis est,
qui metu mortis non præstat necessariam
opem proximo.

Q. Quid debet attendi, ut actio dicatur bo-

na? R. Omnes & singulæ circumstantiæ: si omnes sint bonæ, bona erit actio; si una tantum sit mala, actio erit mala; bonum enim ex integra causa, malum ex quocumque defectu.

Q. Quinam erraverunt circa obligationem legum? R. Carneades, qui ex utilitate hominum sancita judicavit jura; ita fons juris naturæ fuisset utilitas. Hobbesius fere eadem statuit, sibi enim persuassit nullam dari legem naturæ, ac ad bellum natos fuisse homines. Spinosus credidit animum non esse liberum.

Q. Quid sentis? R. Dari obligationem, omnemque à divina voluntate emanare. Actum esset de societate, si unusquisque suo arbitrio vivere posset, hinc injustitiæ, perfidiæ, crudelitas, &c.; si enim dicant, hæc frenari posse legibus civilibus, ergo Deus omnium parens & dominus curare debuit de legibus, quibus regeremur. Si ergo datur obligatio, non est dubium, quin legum naturalium & divinarum obligatio à Deo emanet: igitur solum de humanis in quæstionem vocari potest: hæc jam vero hæc à Deo emanant; & quidem Deus pro qualibet temporum, & circumstantiarum varietate ordinem vult, & ab æterno decrevit hunc ordinem: sed pro diversa circumstantiarum & temporum varietate, & conditione emergunt

diversi casus definiendi ab aliqua auctoritate: ergo: sed ad hos casus non sufficit naturalis, nec divina lex: ergo alteram auctoritatem debere esse, lex naturalis, ratio, & Deus postulant: ergo pariter Deus & ratio postulant hujusmodi obligationem

Q. Ad quid valeret libertas? credendum ergo, obligationem à politia ortam fuisse.

R. Libertas & ratio deserviunt, ut distinguamus verum à falso & apparenti, immo si tollatur obligatio, ad nihil deserviret ratio. Sane ad commune societatis bonum tendunt omnes leges, sed privata utilitas non est hoc bonum, nec quod nobis videtur utile, id faciendi jus habemus.

Q. Non arguitur recte, non datur Deus: ergo nec obligatio: sicuti nec ita, non datur Deus, ergo nec veritas. Athei enim cognoscunt differentiam inter veritatem & falsitatem, ergo subsistit obligatio in hypothesis Athei: ergo non emanat à Deo. R. Athei negando Deum, & obligationem negare tenentur, si velint stare suis principiis; illud discrimen est inter intellectum & voluntatem, quod iudicium intellectus in propositionibus sit necessarium; at determinatio voluntatis est libera: itaque intrinseca differentia satis non est ad obligationem, ideoque

- accedere debet Dei voluntas.
- Q. Atheus cognoscit officia erga alios. R. Nego; quia hæc officia emanarent ab obligatione tantum politica, quæ officia constituere non potest.
- Q. Leges civiles non emanant à Deo, aliquando enim evertunt jura. R. Leges iniquæ non sunt veræ leges: dum dicimus potestatem Regum emanare à divina, dicimus immediate tantum generatim, sed mediate etiam privatim.
- Q. Dantur leges pœnales, dispensationes &c. in lege naturali nulla potest esse dispensatio: ergo à Deo emanare non possunt. R. Etiam jura naturæ exigunt privilegia & dispensationes. Sed claritatis gratia.....
- Q. Quotuplex est lex pœnalis? R. Duplex: mere pœnalis, & mixta; & iterum est disjunctivè, & conjunctivè: v. g. nemo extrahat pecuniam, & qui extraxerit centum nummos solvat.
- Q. Quid est lex mere pœnalis? R. Quæ pœnam dumtaxat decernit: v. g. qui frumentum extraxerit, solvat centum nummos.
- Q. Mixta? R. Quæ præter præceptum decernit pœnam.
- Q. Dantur leges mere pœnales? R. Si intelligatur lex disjunctivè expressa dantur; utrumque enim absque culpa potest eligere quis; sed hæc non sunt veræ leges.

- Q. Quid est dispensatio? R. Juris provida relaxatio superioris auctoritate ad tempus concessa.
- Q. Est licita dispensatio in lege naturæ, aut divina? R. In lege naturæ nec Deus dispensare potest, in divina nullus homo.
- Q. In legibus positivis est licita? R. Licita, si adest causa, non vero, si hæc abfuerit.
- Q. Quid est privilegium? R. Exemptio à lege in gratiam alicujus per modum legis perpetuæ concessa, & eadem dicta habeto, quæ de dispensatione.
- Q. In quo differt ab illa? R. Dispensatio non est per modum legis nec in perpetuum, & privilegium non nisi in bonum commune conceditur, cum sit lex.
- Q. Quid est consuetudo? R. Jus in prima sui origine non scriptum, usu, consensuque tacito introductum, quod succesu temporis vim legis acquirit.
- Q. In quo differt à lege? R. Lex est à principe, & statim scriptis mandatur, consuetudo à populo, & usu, consensuque tacito illius invecta est.
- Q. Quid requiritur, ut vim legis habeat consuetudo? R. Quod respiciat bonum commune, est enim lex; quod principes non contradixerint, vel contradicere desierint, ut certo tempore à lege definito vigeat:

hinc ad argumentum, omnia hæc exigunt etiam lex naturalis, ut fiat aliqua mutatio pro temporum & circumstantiarum varietate, & in gratiam aliquorum ob servitia in rempublicam: ergo conforme est legi naturali dispensare &c.

Q. Dantur actus indifferentes? R. In specie dantur, non individuo: nam deambulatio neque bona in se, neque mala est: ergo. Rectæ rationi conformandæ sunt actiones, & ob finem aliquem semper est agendum, si finis est bonus, bona evadit actio, si malus, mala: ergo.

Q. Quælibet actio habet bonitatem lege præscriptam, vel malitiam vetitam: ergo sunt indifferentes, alioquin nulla esset differentia inter actiones indifferentes in se, & in individuo. R. Quælibet actio suam habet bonitatem vel necessariam, vel hypotheticam, non præcissè semper necessariam: hæc est differentia inter actiones in se indifferentes, & præscriptas, quod præscriptæ habent bonitatem intrinsecam, saltem quatenus bonitas intrinseca opponitur arbitrariæ, at indifferentes non nisi extrinsecam habent.

Q. Si actio quælibet ad Deum refferri debet tamquam ultimum finem, peccata forent infidelium opera; id est falsum: ergo. R. Quælibet actio saltem implicitè, hoc est, ex motivo alicujus virtutis

& honestatis fieri debet, ideoque actiones infidelium sunt bonæ bonitate naturali, sed non possunt esse bonæ in ordine supernaturali.

Q. Dantur actiones indeliberatæ: ergo. R.

Sed hæ actiones non sunt humanæ, ideoque ad physicas refferri debent, hic loquimur de deliberatis.

Q. Qui omittit consilium, agit actionem indifferentem. R. Qui omittit consilium gaudens de sua libertate, ut officio suo satisfaciat, recte agit, sed non, ut nihil agat.

A. III.

Q. Quid est præmium? R. Bonum cum actione conexum, tanquam motivum ad eam committendam, vel omittendam.

Q. Quid est pœna? R. Malum quod actioni ad eam committendam, vel omittendam tanquam motivum à legislatore adjungitur.

Q. In quo differt præmium à mercede? R. In eo, quod præmium nullam obligationem importat in conferente, merces vero importat.

Q. Quid est pœna naturalis? R. Malum cum actione necessario connexum.

Q. Quid est pœna positiva? R. Malum connexum cum actione ex legislatoris voluntate: similiter & præmium.

- Q. Post corporis mortem manent bonos præmia, malos autem pœnæ? R. Utique, & 1° anima nostra libera est & rationalis, ratione noscit actiones ad Deum debere dirigere, ergo non moritur instar belluarum sine præmiis pro recto usu, vel sine pœnis pro facultatum abusu: aliunde Deus hominibus præscripsit leges, sed plerumque in hac vita non præmiat bonis naturalibus observantes illas, nec castigat transgressores; ergo manent post hanc vitam præmia, vel pœnæ; nullus enim legislator non urget ad observantiam præmiis & pœnis: ergo nec Deus: nisi dicamus nullum constituisse ordinem in rebus. 2. Ex justitia divina: injustus est qui affligit bonos, malos autem sinit prosperare: jam vero si nullæ essent pœnæ & præmia in altera vita, Deus affligeret bonos, faceret malos prosperare, cum hoc plerumque in mundo contingere videatur: ergo: sed Deus injustus non est, ergo si affligit bonos in hac vita, malos sinit prosperare, superest aliis altera vita præmii, aliis vero supplicii.
- Q. Ergo Deus erit debitor creaturæ. R. Neutiquam, sed sibi.
- Q. Repugnat, pœnas in altera vita esse æternas, quia non sunt æqualia peccata, quæ brevi finiuntur: repugnat esse temporales, esset enim spes aliqua: ergo. R. Re-

pugnat sane esse temporales ex natura animæ, sed non esse æternas; nam peccatum est infinitum ratione objecti, & meretur poenam infinitam.

CAPUT. III.

De hominis beatitudine.

- Q. Quid est beatitudo formalis? R. Est boni quaedam species, quæ perficit statum nostrum, estque intra nos.
- Q. Objectiva? R. Bonum extra nos positum, quod nos beatos potest efficere.
- Q. Quid est virtus? R. Habitus actiones legi conformiter dirigendi; si est habitus conformandi actiones legi ob motiva re-velata, dicitur Christiana, si ob intrinsicam earum bonitatem, philosophica: dicitur *habitus*, quia non sufficit unus aut alter actus, sed requiritur quædam facilitas.
- Q. Quid est vitium? R. Habitus actiones legi contrarias committendi, vel omittendi legi consentaneas.
- Q. Quomodo definitur aliter virtus? R. Perpetua ac constans voluntas sui, aliorumque perfectionem, & divinæ gloriæ manifestationem promovendi.
- Q. Quid est timor filialis? R. Quo timetur offensa Dei.

- Q. Servilis? Quo quis timet puniri à Deo. Duo sunt distinguenda in timore servili, intrinsecum & extrinsecum, intrinsecum nempe fuga poenæ, quæ bona est, & accidentale, quo peccator se abstinet ab his, quæ male concupiscit, & est malum; includit enim voluntatem peccandi.
- Q. Quid est spes mercenaria? R. Quæ in bonis naturalibus conquiescit; si spectetur beatitudo, theologica dicitur.
- Q. In quo consistit beatitudo formalis? R. Fuerunt hac de re plures sententiæ; alii in honoribus, alii in divitiis collocarunt; alii in tranquillitate & pace, nimirum in minori infelicitate, sed absque Deo hæc haberi non potest; alii in voluptatibus; *sed nos dicimus, consistere in exercitio virtutis*; etenim in illo consistit beatitudo quod hominis appetitum satiare potest, quantum potest in hac vita; sed sola virtus, non cetera bona possunt satiare &c.: ergo. Min. ostenditur, quid enim de anxietatibus Tiberii, Caligulæ, Neronis, aliorumque, qui inter fortunatos viros primum locum tenent, referunt historiæ? E contrario de pace virorum afflictorum, sed virtute præditorum? ergo.
- Q. Homo virtute præditus non est semper felix? R. Felicitate externa, sed est felix interna & vera: hic homines feruntur in hæc bona naturalia, quia ibi

- credunt inventuros felicitatem, *sed pax, pax, & non erat pax.*
- Q. Plurimi Philosophi constituebant felicitatem in virtute, & non erant felices. R. Quia non erant præditi vera virtute.
- Q. In omni actione bona invenitur *rectum*, seu quod in essentia hominis habet rationem; *honestum*, seu quod obligationi, ac juri naturali est consentaneum; *utile*, seu quod usui nostro inservire potest; & *jucundum*, seu quod nos delectat? R. Utiq̄ue.
- Q. In quo consistit beatitudo objectiva? R. In solo Deo; beatitudo enim est status, qui melior excogitari non potest, quique sit constans, & stabilis; sed &c.: ergo. *Inquietum est cor nostrum, donec perveniat ad te, qui creasti me.* S. Aug.
- Q. Deum non possumus possidere, nulla est enim proportio inter finitum, & infinitum. R. Non est proportio entitatis, sed est habitudinis, seu adhæSIONIS, quod idem est ac possessio.
- Q. Ergo mens humana potest intueri essentiam divinam, & comprehendere. R. Potest cognoscere cognitione imperfecta, non vero perfecta & comprehensionis.
- Q. Objectum infinitum non potest attingi nisi per cognitionem infinitam. R. Nego: mens finita potest versari circa infinitum, sed finito modo.

Q. Menti finitæ sufficit bonum finitum; ergo.
 R. Mens est finita intrinsecè, sed est infinita extrinsecè, ideoque exigit bonum infinitum saltem objective.

A. II.

Q. Quid est conscientia? R. Judicium de actionum moralitate, utrum bonæ sint, an malæ, utrum committendæ, an omittendæ.

Q. Quid est judicium theoreticum? R. Quo actiones bonas vel malas esse affirmatur.

Q. Practicum? R. Quo affirmatur esse committendas, vel omittendas.

Q. Quid est conscientia recta? R. Judicium verum: erronea vero, falsum.

Q. Certa? R. Judicium, quo de veritate sumus convicti.

Q. Probabilis? R. Judicium tantum probabile.

Q. Dubia? R. Illa, qua dubitamus, utrum judicium sit verum, an falsum.

Q. Scrupulosa? R. Judicium, quo quis veretur levibus motivis, actionem esse malam.

Q. Est idem conscientia dubia, ac vera? R. Neutiquam.

Q. Quid est conscientia antecedens? R. Quæ dictat actionem esse bonam, vel malam antequam agatur.

Q. Consequens? R. Quæ dictat post factum.

Q. Sine lege potest esse conscientia? R. Non;

nam illam tantum habemus, quatenus judicamus actionem esse bonam, vel malam, quod non nisi per legem judicatur.

Q. Qui agit cum conscientia erronea peccat?

R. Peccat, quia agit cum animo peccandi.

Q. Ergo erit morum regula conscientia erronea. R. Si conscientia est vincibilis, homo peccat, sive agat secundum illam, si

ve contra; quæ necessitas peccandi est tantum hypothetica, potest ejicere errorem: si vero invincibilis, non peccat quis.

Q. Qui agit cum conscientia dubia peccat?

R. Peccat, quia sese exponit periculo peccandi.

Q. Quod probabilius est, est verum? R. Non est semper verum.

Q. Quid debet agere agens cum conscientia probabili? R. 1° Inquirere, an habeat intelligentiam de re ad ferendum judicium, &

si caret, non sine periculo operatur. 2° an sufficientem curam adhibuerit: 3° explorare actionem, & post, sæpe enim nos fallit amor proprius: 4° cum conscientia du-

bua semper agendum quidquid remotius est à periculo, sive quod tutius est: 5° in

quolibet casu semper licet sequi opinionem probabilem, quæ favet præcepto, relicta probabiliori, quæ favet libertati.

Q. His positis, quid sequendum credis circa probabilitatem? R. 1° Non licet sequi conscientiam probabilem, quæ favet liber-

libertati in concursu æquè probabilis; quæ favet præcepto: 2° non licet sequi opinionem minus probabilem, quæ favet libertati in concursu probabilioris, quæ favet illi: 3° licet sequi opinionem probabilioris rem, quæ favet libertati.

Prob. 1^a pars: Qui sequitur opinionem æquè probabilem, agit cum conscientia dubia, sed tunc debet sequi tutiorem partem; id est, quæ favet præcepto. Prob. 2^a A fortiori, si non licet sequi æquè probabilem pro libertate, nec licebit sequi minus probabilem pro libertate. Prob. 3^a Licet sequi opinionem, quæ est rationi conformis, & naturæ nostræ conveniens, jam autem probabilior, quæ favet libertati est hujusmodi; innititur enim motivis gravioribus, ac proinde motiva opposita apparent levissima, & contemnenda, & errandi formido aut nulla tunc erit, aut parva.

Q. Quæ favet libertati rationi consentanea est; innititur enim gravissimis rationibus. R. Definendum est, quid per gravissimas rationes intelligatur, & tunc judicabitur secundum jam prius dicta.

Q. Satis est in præxi opinio, quæ virorum doctorum auctoritate innititur; ad quem confugiet plebejus nisi ad pastorem? R. Nemo dicet aliquem esse sapientem medicum, qui omissis tutioribus remediis, minus probabilia propinet: itaque plebe-

ius, qui pastoris sententiam sequitur in his, quae invincibiliter ignorat, excusatur: non vero si vincibiliter ignorat.

Q. Perpetuis anxietatibus cruciaret homines probabilior, utrum recte judicaverint, & semper probabiliorem sequi teneremur. R. Solum sequenda est tutior, quando utraque non sit tuta, ut in concursu sequere probabilium.

Q. Potest esse opinio tutior & falsa? R. Utique.

Q. In obscuris minimum est sequendum, odia sunt restringenda, favores ampliandi. R. Haec tenent in dubiis facti, non in dubiis juris, quale est dubitare de lege: etiam in dubio de admissione criminis, vel culpae, pars tutior est magis benigna: in dubiis juris, seu de licito, & illicito, qui sequitur benignitatem, sese exponit periculo peccandi.

PARS II.

CAPUT. I.

De officiis hominis erga Deum.

A. I.

Q. **D**ebet Deo cultus internus? R. Utique; creavit enim nos, ex quo nascitur amor; qui amat alterum, nihil agit, quod

ei displiceat; hinc *timor filialis*, atque *obedientia*: qui noscit ejus infinitam bonitatem, non vult, nisi quod ipse vult, hinc *fiducia*, quæ si tendat ad excellentiorem vitam spectando illam, est *spes*; sed his perficitur cultus internus: ergo.

Q. Debetur etiam cultus externus? R. Utique, quia enim creavit animam ejusque dotes ad suam gloriam, debet ei cultum internum; sed etiam corpus à Deo accepimus ejusque facultates: ergo corpus ad ejus gloriam tendere debet; sed non potest aliter, quam cultu externo, sive invocatione &c. 2. Gratiis Deo agere debemus ob accepta beneficia, & alios saltem exemplo perducere, sic enim significando animum gratum magis, ac magis promovetur gloria Dei. 3. Curandum nobis est, ut pietas nostra angeatur & confirmetur in ipsa, ad hanc ergo confirmandam juvant summo opere signa exteriora seu ritus, & præcipue ab Ecclesia instituti, sed his absolvitur cultus externus: ergo.

Q. Cultus externus repugnat scientiæ & bonitati Dei; non enim est opus oratione, sed quæ necessaria esse novit, ultro largitur. R. Supremum Dei dominium exigit, ut totus homo colat Deum, si homo non oraret immemor beneficiorum, tribueret causis secundis, quæ solius Dei sunt, ideoque constituit conferre bona

mediantibus his actionibus, quod decretum non est absolutum, sed hypoteticum, ideoque non mutatur Deus.

- Q. Deus non delectatur adulatione; sed cultus externus est adulatio: ergo. R. Cultus externus non est adulatio, sed grati animi significatio, & dominii protestatio.
- Q. Multi sine precibus impetrant, quæ desiderant; è contrario alii cum precibus. R. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis*: Deus etiam aliqua bona largitur sine precibus, quia remunerat bona eorum in hac vita, alios vero non exaudit, quia novit melius, quibus indigeamus, & consulens bono, nostro negat.
- Q. Christus ait: *Deum adorandum esse in spiritu & veritate*: ergo. R. Sed non ait tantum in spiritu & veritate, sed significat cultum externum internum comitem habere debere.
- Q. Ad pietatem non valent ritus, qui dissensiones movere possunt, & oriuntur à gentilium superstitione: aliunde ritus nihil ex se significant, sed ex hominum arbitrio: ergo. im. R. Certe si sola religio naturalis spectatur, unicuique pro suo arbitrio ritus instituere licet; sed ex corrupta, & nefanda rituum varietate demonstravimus necessitatem revelationis, ex ipsa societatis perniciēs, nisi suprema sit in his definiendis auctoritas; hæc est Ec-

clesia in ritibus Christianis: rituum originem demonstrant libri sacri non fuisse à gentibus: si qui communes sunt, nihil officit, cum eorum sanctitas ex fine, & approbatione Ecclesiæ desumenda sit.

A. II.

- Q. Quot sunt officia hominis erga se ipsum?
 R. Tria, alia quæ pertinent ad mentem, alia ad corpus; & alia ad statum externum.
- Q. Officia hominis erga animam quæ sunt?
 R. Perficere intellectum, & voluntatem.
- Q. Quomodo perficitur intellectus? R. 1. cognitione veri: 2. vacando præcipue his studiis, quæ in boni, malique cognitione versantur, atque vitæ institutio sunt magis consentanea.
- Q. Et voluntas quomodo perficitur? R. 1. Curando ut appetitus sensitivus cum rationali consentiat: 2. compescendo affectus, id est, ne in actus externos legi contrarios erumpant: 3. regendo eos, id est, dirigendo ad actiones legi conformes: 4. sedando, id est, dando operam, ut extinguantur.
- Q. Quæ sunt officia erga corpus? R. 1. Conservare se debito modo: ergo sanitas tuenda, vitandus nimius labor, à cibo & potu insalubri, & nimia quantitate abstinendum: 2. comparare necessaria labore.

Q. Potest homo occidere se ipsum? R. Neutiquam, quia ipse non est dominus vitæ, sed Deus, qui sic concessit, ut homo conservet illam: sancti, qui sic fecerunt, ex instinctu Dei fecere.

Q. Ergo non erit licita corporis afflictio? R. Licita est, & quidem quando dixi, nos autèneri conservare nos, id intellexi, nullum illi damnum inferendum nobis esse, non vero non affligendum nos; tenemur enim sedare affectus, crimina expiare, de futuris præcavere, quod fit afflictione: ergo non solum est licita, sed aliquando necessaria: at vero si grave sequatur detrimentum, non est dubium, quin respectu illius non sit licita.

Q. Licet interficere injustum aggressorem vitæ. R. Utique dummodo nulla supersit via ad nostram conservandam; tunc enim non intenditur occisio, sed nostræ vitæ conservatio.

Q. Et ob bona temporalia? R. Neutiquam, sunt enim minus bona, quam alterius vita.

Q. Quænam sunt officia erga se quantum ad statum externum? R. Electio illius vitæ generis, ad quod utiliores sumus: sed hæc utilitas non est pensanda ex proprio, sed præcipue ex communi bono.

Q. Debemus conservare famam? R. Omnia si perdas; famam servare memento.

Q. Quomodo repellitur calumnia? R. Factis,

- si videant ceteri in nobis facta contraria,
& verbis, si calumniæ falsitas opponatur.
- Q. Licet calumnias calumniis retorquere? R. Neutiquam, non enim fama vindicaretur, sed amitteretur.
- Q. Quid est duellum? R. Singulare certamen ad ulciscendas injurias.
- Q. Est licitum? R. Neutiquam vanissimus est enim honos, qui in legis naturalis violatione consistit, qualis est honos duelli.

A. III.

- Q. Quot sunt officia erga alios? R. Tria, quantum ad mentem, ad corpus, & statum externum.
- Q. Quid est amor proximi? R. Constans, & perpetua voluntas benefaciendi aliis.
- Q. Licet odisse proximum? R. Neutiquam, nec erga alios indifferenti debemus esse animo.
- Q. Si suo erga nos officio desint? R. Non ideo sumus liberi: quare & inimicos diligere tenemur.
- Q. Amor hic, quo inimicos diligere tenemur, est idem ac amicitia particularis, seu familiaris consuetudo? R. Neutiquam, licet sit idem ac amicitia universalis, quam modo definivimus.
- Q. Quid ergo est amicitia particularis? R. Animorum honestate, moribusque similitum

mutua cum charitate arcta conjunctio; hæc amicitia dicitur complacentiæ, altera vero benevolentia.

Q. Alia ergo erunt officia unius, & alterius amicitia? R. Utique, sic per amorem universalem tenemur velle bonum inimicis, opem ferre &c., non vero beneficiis, muneribusque cumulare, grati animi officiis eum prosequi, familiaritatem exoptare, quæ sunt officia amicitia particularis.

Q. Per amicitiam universalem debemus esse seduli in propagandis virtutibus intellectualibus, & moralibus? R. Utique, atque nostram industriam minime desiderari patiamur, & secundum præcipue exemplo, cujus est maxima vis.

Q. Ergo peccant, qui seducunt alios. R. Non solum peccant, sed & à vitiis revocare debent, si id facere liceat.

Q. Licet lædere alios? R. Neutiquam, quod enim tibi non vis, alteri ne feceris.

Q. Ergo peccabunt medici, qui propinant medicamenta, quorum vires ignorant. R. Utique.

Q. Quid est furtum? R. Surreptio rei alienæ invito domino.

Q. Licet furari? R. Neutiquam, est peccatum, & gravius pro qualitate, quantitate, atque domini paupertate.

Q. Licet labefactare alterius famam? R. Neu-

tiquam, ideo aliorum imperfectiones & vitia propalare non licet, multo minus calumniari; quod enim tibi non vis, alteri non feceris; excipe tamen, celari debere ea crimina, quæ puniri, reipublicæ valde interest.

Q. Quot sunt genera officiorum? R. Duo, perfecta & imperfecta.

Q. Quid sunt officia perfecta? R. Ea, ad quæ homo necessario obligatur, sive ex justitia v. g. neminem lædere: unicuique, quod suum est, tribuere &c.

Q. Et imperfecta? R. ad quæ homo sine coactione, ex sola virtute obligatur v. g. eleemosyna &c.

CAPUT. II.

De jure naturæ Politico.

A. I.

Q. Quid est societas? R. Hominum cœtus ad promovendum bonum commune.

Q. Quid est societas simplex? R. Quæ ex singularibus paucisque hominibus coalescit v. g. societas herilis, nuptialis &c.

Q. Et composita? Quæ ex aliis societatibus componitur.

Q. Quid est respublica? R. Magna hominum multitudo in societatem coalescens

ad bonum commune conjunctis viribus promovendum.

Q. Quid est monarchia, sive regnum? R. Republica, in qua potestas est penes unum.

Q. Aristocratia? R. Republica, in qua potestas est penes optimates.

Q. Democratia? R. Republica, in qua potestas est penes populum.

Q. Quid est jus primitivum? R. Quod eadem ac homo habet antiquitatem, & est inimitabile, ut officia filiorum erga patres, & civium erga patriam.

Q. Secundarium? R. Quod temporum successu & pro circumstantiarum necessitate est introductum, ut mutua civium officia.

Q. Jus politicum fundatur in jure naturali, & ex eo originem habet? R. Utique, ratione enim jubente, tenentur homines suae securitati, tranquillitati, & felicitati prospicere: sed absque societate civili haec prospici non possunt; non enim potest quis sine hac suo jure frui tranquille, & adversus aliorum vim se defendere: ergo ratio, & natura dicant societatem civilem; sed societas civilis, sine imperio, quo regantur populi actiones, stare non potest: & quidem si libertate naturali quilibet esset arbiter in natura corrupta, tanta libertas confussionem, & perturbationem gigneret, quod ut experirentur Persae & ut

magis in fidelitate Regis futuri confirmarentur, consuetudo obtinuit, ut per quinque dies, defuncto Rege, in anarchia viverent, & nemo erat, qui in tanta devastatione, & scelerum licentia principis necessitatem non sentiret: ergo imperium, seu jus politicum &c.

Q. Principis auctoritas destruit libertatem.

R. Non destruit; confunditur à multis subjectio tanquam lædens libertatem: natura hominis exigit libertatem, sed exigit etiam subjectionem, hacque subjectione libertas civilis, est ipsa libertas nature spoliata eo jure, quo homines abuti possent.

Q. Societas civilis ex usurpatione potius habuit originem; sed hoc repugnat hominis nature: ergo. R. Loquimur hic de jure, non de facto; itaque semper viguit societas civilis, parentes à primis incunabulis erant jure naturali principes, atque subjecti filii, illorumque auctoritatem semper agnoscebant absque discrimine ætatis, in tanta senectute facile potuerunt relinquere filios hæredes, qui familiam gubernarent, & concessa fratribus jure regerentur; crescente familia nulla est dubitatio, quin pro sua libertate unum elegerint homines ad tuendam pacem: ergo vel ex paterno jure orta est societas natura duce, vel ex hominum voluntate, sed prospicientes suæ utilitati natura

duce, vel jure belli.

Q. Homo natus est ad bellum, ut probant affectuum tumultus. Et quidem homines in bona omnia æquale jus habent, occupet ergo quisque quantum possit, & ea conservet; hinc mutuam bellum. **R.** Qui suæ conscientiae testimonio attendit, non potest non cognoscere, hominis naturæ repugnare bellum, nisi justa sit causa ad tuendam rempublicam &c. in statu felici in nullius dominio erant res positæ; sed perseverabant in communiōe negativa: at vero post peccatum, cum cresceret hominum multitudo, impulit necessitas, ut in res ipsas, quæ ad familiæ conservationem, vitamque traducendam spectant, dominium aliquod induceretur: en dominium originarium, & eadem necessitate introductum, quod derivativum appellant, in alios scilicet jure adquisito, vel adventitio translatum; non est talis homo, ut in communiōe negativa vivere possit.

Q. Si homini est naturalis societas, jam ergo peccant religiosi illi, qui vitam austeram degunt in eremo. **R.** Hi sunt etiam in societate & juvant orationibus, principibus obediunt, & subveniunt in necessitatibus: oportet ergo esse in societate, qui implorent divinam misericordiam, multis enim modis confertur ad bonum commune.

A. Illi enim vel bene

Q. Quomodo respublica promovere poterit virtutes intellectuales? R. Erigendo scholas, & academias.

Q. Quis docentium numero est adscribendus? R. Non alter, quam qui in scientia & arte, quam profitetur, excellat, docendi facilitate polleat, & ab omni absit negligentia, & sit probus.

Q. Quomodo his dotibus præditi inventientur? R. Si stipendia satis liberaliter, & præmia assignentur, si ab honoribus, & dignitatibus non arceantur, alioquin munus docendi ipsos fastidiet.

Q. Quid debet optare magister à discipulis? R. Ut amorem sibi conciliet; vitanda est nimia severitas, & cavenda suorum nimia libertas.

Q. Quid amplius debet respublica curare? R. Ne numerus litteratorum sit reipublicæ onus, debet fieri ingeniorum delectus, alios arcere convenit, excellentioribus, si defuerint sumptus, ferenda opes.

Q. Quid debet curare circa virtutes morales? R. Ut liberi rite educantur; in virtutis exercitio, vitiorumque fuga instituantur; pro adultis sint optimi pastores; sint poenæ pro transgressoribus legum; justitia servetur: sed quoniam detrimentum in moribus pariunt spectacula,

corrigenda sunt; ne pro corrigendis moribus venenum instillent.

Q. Cui competit auctoritas spiritualis? R. Ecclesiae; principibus tamen religiosis competit; ut fidei morumque sanctitas vigeat, ideoque poenis coercere possunt transgressores.

Q. Debet in republica tolerari atheismus? Impiissima est, atque etiam societati civili perniciosissima falsae cujuscunque sectae, & praecipue atheismi tolerantia; & quidem tenetur republica sola Religione naturali cogere poenis subditos, ut officia erga Deum, erga se, & erga alios praestent; si autem id exigit Religio naturalis, quanto magis revelata, cujus necessitatem demonstravimus? jam vero qui falsam Religionem profitentur, officio Dei, ac proinde omni vero desunt officio; ergo: & certe quando divisa est republica sectarum varietate, turbatam esse oportere, non est, qui dubitet, si noverit odium, quod excitare solet fanaticum falsae Religionis studium, & evolverit tristissimos nonnullorum imperiorum annales, intestina bella, & aliquando eversiones solii: attamen nihil societati beatius, si conjuncta est cum mutuis officiis, quae vera prescribit: 2^a vero pars: cum Deus sit moralium actionum fundamentum, sublato Deo; mutua officia auferri necessum est;

- sed athei negant Deum: ergo.
- Q. Dices: Deus ad fidem vocat gratuito, nec est in nostra potestate, ideoque princeps cogere non potest. R. Potest princeps prohibere id, quod in nostra potestate non est, si id vergat in detrimentum reipublicæ: sic furiosis non est potestas relinquendi furiam, & tamen recluduntur: ergo, etsi non liceat cogere ad fidem, pertinet reprimere audaciam, ut alios non pervertant, hoc est circa actus externos.
- Q. Ins: Hanc auctoritatem non exercuerunt viri religiosi, immo & Ecclesiæ auctoritas non est erga infideles, & judæos: ergo nulla vi cogi possunt, & præcipue cum civilis ad res supernas non pertineat. R. Ecclesia potest directe cogere hæreticos, qui sunt subditi, licet hoc pariter principi, sicut etiam directe vetare idolatriæ cultum, sed etiam indirecte potest cogere infideles, vel multatis, vel segregando á fidelis consortio &c.
- Q. Atrocissima bella, quæ Religionis prætextu exarxere, opposita sunt Ecclesiæ mansuetudini, sicut etiam quælibet poena afflictiva. R. Christiana charitas jubet, ut æternæ hominum saluti invigilemus, hortamentis, blandisque mediis; at si secta quælibet pervertere alios possit, & tranquillitatem reipublicæ turbare, jam in eos sævire licet; si enim id non liceret pote-

etati civili christianæ, nec cetera crimina
 poenis gravioribus castigare liceret : ergo
 id mansuetudini aliquando consentaneum
 est.

Q. Ex his sequeretur societatum ruina, ete-
 nim sicut Religio catholica tota esset in
 extirpandis ceteris Religionibus, ita pa-
 riter quilibet princeps alterius sectæ to-
 tus esset in extirpanda christiana, cum
 quisque suam esse veram sibi persuadeat:
 hinc mutua bella, et impedimentum ad
 propagandam christianam. R. Poenæ spi-
 rituales, quæ Ecclesiæ competunt, nullo
 modo possunt turbare tranquillitatem so-
 cietatis: non dicimus auctoritatem civilem
 sub quolibet Religionis prætextu exer-
 cere licere; sed solum quando turban-
 da esse videtur pax: bella aliqua possunt
 esse justa, sed quando, non est nostrum
 de his iudicium ferre, tantum dico, id
 fieri non posse sine examine maturo.

A. III.

Q. Quid est curandum in republica? R.
 Ne deficient necessaria vitæ, ergo ut
 floreat agrorum, sylvarumque cultura, ut
 artefacta floreat, non solum ob neces-
 sitatem, sed et propter rationes politi-
 cas; ut constituentur annonæ, et pretia
 quantum licet taxentur, id est, ne absque

taxa foveatur avaritia, ne cum illa commercium reipublicæ anima languescat.

Q. Debent esse ergastula? R. Utique tantæque sunt utilitatis, ut vix miser ullus infirmitati ejus consulendo, otio difflueret, si in unaquaque provincia pauperes recluderentur, atque via intercluderetur, ut sub necessitatis pretexto non laborem, sed otiosam vitam quæerent plurimi, et vitiis debitam: pariter ergo esse debent xenodochia, vel nosocomia.

Q. Luxus est utilis societati? R. Ex luxu diversa definitione oritur duplex, et contraria decisio: si per luxum intelligatur moderata profusio secundum uniuscujusque statum, vel aliqua inter status differentia, non est dubium, quin sit utilis, immo necessarius societati; postulat enim societas, ut diversi sint gradus; debet ergo esse inter illos distinctio; aliunde sumptuum liberalitas intra justos limites deservit ad perficiendas artes, ad augendas artificum fortunas, ad commercium amplificandum. Si vero per luxum intelligatur abusus, prodiga, et superflua pecuniarum effusio, quam excitat superbia, et ostentatio, non est dubium, quin sit societati perniciosissimus, imprimis est vitium, aliunde pestem hanc ad occasum usque perduxisse romanum imperium, non est qui ignoret; luxu enim ad mollietiam

labuntur mores, sola placet voluptas, nullus amor patriæ, nulla legum observantia.

Q. Quomodo possunt augeri opes subdito-
rum? R. Si caveatur, ne pecunia in ex-
teras deferatur nationes; abstinendum er-
go, à mercibus peregrinis, sed hic cau-
tionè est opus: si fodinæ utiles non negli-
gantur, si florent artes, & scientiæ: si ur-
bes sint sic constructæ & exornatæ, ut vel
1. occasione discendi, vel 2. explendi cu-
riositatem excitent juvenes nobiles, & ex-
teros, ad iter faciendum: si ludi immo-
derati prohibeantur.

Q. Coelibatus est utilis societati? R. Si nu-
merus cælibum non sit nimius, utilis est;
& quidem interest reipublicæ, & Reli-
gioni esse viros ab omnibus curis alie-
nos, ut instituendæ juventutis onus sù-
bire possint, quod à parentibus aliis di-
stractis curis fieri non potest. Religio-
ni: animæ puritas singularis, decet san-
ctitatem mysteriorum; aliunde oportet, ut
aliorum saluti invigilent assiduè ministri,
officiis suis diligenter incumbant, quod sa-
ne præstare facile non possent non cœli-
bes: dixi non sit nimius, quia curandum
est etiam, ne minor sit civium nume-
rus, quam qui ad reipublicæ necessita-
tem, salutem, & defensionem satis sit.

Q. Coelibatu minuitur numerus civium, præ-
terea Deus imposuit præceptum de nu-

bendo: *crescite*, &c. ergo. R. Nihil interest aliquantulum minui numerum civium, si inde sint boni cives, ut consequi potest recta educatione per cœlibes: præceptum illud *crescite* non singulis hominibus in individuo est impositum, sed generi humano, immo tanquam perfectiorem statum commendat virginitatem Christus in Evang.

- Q. Saltem à sapientioribus legislatoribus est prohibitus; ad testimonia publica non admittebantur cœlibes apud Romanos: ergo. R. Exempla exemplis opponantur: apud Ægyptios Isidis sacerdotes, & alii ministri castitatem profitebantur, brachmanes pariter, & gymnosophistæ &c.; & apud ipsos Romanos erant virgines Vestales, quarum supplicium horrendum pro castitatis violatione notum est, ut nimirum vivæ sepelirentur: ergo abusum prohibebant.
- Q. Quid est polygamia? R. Uxorum pluralitas simultanea.
- Q. Est licita? R. Minime: & quidem finis matrimonii est sobolis procreatio, & bona educatio, quæ vix obtineri possunt; vix enim fieri potest, ut idem sit viri in singulas amor; hinc jurgia, rixæ, invidiæ, quæ gubernationem turbant.
- Q. Si illicita est, cur illam permisit Deus? R. Ad multiplicandum populum Dei; sed

pariter suppetitavit auxilia, quibus pax servaretur, ac proinde abstulit circumstantias, quæ eam reddunt illicitam jure naturali.

Q. Quæ virtutes sunt necessariæ inter conjuges? R. Fides, castitas, mansuetudo, prudentia, æconomia, sed præsertim pietas, & religio: ut uxor viro subjiciatur, est enim hic caput mulieris, sed hæc non est serva.

Q. Quænam cura debet esse parentum erga liberos? R. Ut hi doceantur omnia officia erga Deum, &c. debent illos amare, & prospicere de conservandis opibus ipsis necessariis, & ut fiant membra sibi, & reipublicæ utilia.

Q. Et filii quid agere debent? R. Debent esse subditi patriæ potestati ad tempus usque legibus præfinitum, et animo grato esse in illos in omni ætate, atque semper agnoscere, se esse illorum debitores; in necessitatibus subvenire.

Q. Quis vocatur tutor? R. Ille, cui committitur cura pupilli.

Q. Quodnam jus competit tutori in bona pupilli? R. Nullum præter administrationem, & facultatem in educationem impendendi fructus necessarios: excipe necessitatem: pupilli tenentur illum amare, loco enim patris est, ejusque vices gerit.

Q. Debet esse inter familiam concordia? R. Utique fratres amare se debent, mutuam

sibi præstare auxilium; minores majoribus honorem deferre.

A. IV.

Q. Quid est commercium? R. Rerum superfluarum cum necessariis, vel utilibus permutatio.

Q. Quibus exercetur commercium? R. Vel rebus naturæ, vel solius industriæ, vel naturæ, & industriæ simul.

Q. Quot sunt partes commercii? R. Septem: agricultura, manufacta, artes liberales, piscandi industria, navigatio, cambium, & colonie, quarum notiones ex ipsis nominibus patent.

Q. Quando nam cepit commercium? R. Initio mundi, Cain enim fuit agricola, Abel pastor ovium, Tubalcain maleator, hæc diversæ artes permutationes supponunt, seu commercium, in quarum locum substituta sunt metalla.

Q. Qualis fuit secunda ephoca? R. Inventio pecuniæ, cujus nomen accepit à pecudibus, quibus fieri solebant contractus, præcipua et prima inter regiones, Asia fuit commercii sedes.

Q. Et 3^a ephoca commercii quando cœpit? R. A tempore Alexandri Magni, ædificata Alexandria Indiarum, & Occidentis velut commercii centrum.

- Q. Quot fuerit causæ commercii? R. Tres 1^a necessitas, atque utilitas: 2^a dominiorum institutio: 3^a luxus, atque cupiditas.
- Q. Commerci exterioris quænam sunt principia? R. Inter plurima 1^a rerum superfluarum exportatio certum lucrum, præcipue si industria perficiantur: 2^a materiæ primæ exportatio plerumque noxia, præcipue si exportetur, & elaborata advehatur; advectio vero, ut à domesticis industria perficiatur, maxime utilis esse potest: 3^a res extræ, quæ domesticarum consumptionem impediunt, et artes retardant, aut luxum fovent, nationis ruina: 4^a quod natura negat, industria suppleat.
- Q. Quid est contractus? R. Pactum duorum, aut plurium consensus in idem placitum, obligationis constituendæ, aut tollendæ causa.
- Q. Quomodo distinguuntur contractus? R. *Re, verbis, litteris, & solo consensu.*
Re traditione, *verbis* sermone, *litteris* in scripto; litteræ vero ad contractus essentiam non pertinent, sed solum sunt testimonium obligationis, quæ solo ex consensu nascitur.
- Q. Quot sunt spectanda in contractuum obligatione? R. Tria, intellectus, voluntas, & materia.
- Q. Quid est intellectus? R. Cognitio materiæ contractus, ne cui fraus, & da-

num inferatur, ideo *minoris* contractus rarius obligant ob immaturitatem iudicii, sed in his tempus ad contrahendum taxatur à lege: ad defectum intellectus etiam pertinet error circa rem contractam, vel qualitates æstimabiles, quæ licet legibus civilibus irritandum tantum reddant contractum, nature jure nullus est.

Q. Voluntas? R. Consensus in contractum, quo deficiente, nullus est; talis potest esse absolutus, et conditionatus.

Q. Metus reddit nullum contractum? R. Si sit metus gravis ad extorquendum injuste consensum, irritus est: si est levis, aut non est ad extorquendum injuste consensum valet.

Q. Materia? R. Quod contractus fiat de re licita, sui juris, et nulla lege prohibita.

Q. Quid est venditio? R. Permutatio rei pro pecunia, pecuniæ vero pro re dicitur emptio.

Q. Quid est contractus onerosus? R. Qui onus imponit in utroque contrahentium: v. g. emptio.

Q. Et non onerosus? R. Qui in uno tantum contrahentium imponit onus: v. g. depositum, mandatum, commodatum, mutuum.

Q. Quid est mandatum? R. Contractus, quo quis rei suæ usum gratis alteri concedit.

Q. In quo distinguitur commodatum à mutuo? R. In eo, quod in commodato redditur eadem res; v. g. idem equus; in mutuo res fungibiles redduntur non in specie, sed in genere; v. g. aliud triticum.

Q. Quid sunt res fungibiles? R. Quæ numerari, metiri, vel ponderari possunt, & usu consumuntur.

Q. Quid est depositum? R. Contractus, quo quis rem alienam à domino commissam gratis custodiendam suscipit.

Q. In contractibus beneficis, ad quam culpam tenetur, qui onus suscipit? R. Ad latam, seu negligentiam crassiorem.

Q. Quid est jus-jurandum? R. Actus religiosus, quo ad rem dubiam confirmandam Deus testis et vindex invocatur, quod ut recte fiat debet habere comitem veritatem, judicium seu necessitatem, & justitiam, id est, ut sit de re licita, & honesta.

Q. Quid est juramentum promissorium? R. In quo aliquid promittitur; si autem affirmatur aut negatur, dicitur assertorium.

Q. Assertorium dividitur in aliud? R. Utique in *voluntarium*, si extra judicium sponte fiat: *necessarium*, in quo alteruter litigantium coram iudice provocatur, & dicitur *judiciale*; & *purgatorium*, quod exigitur ad repellendam imperfectam probationem criminis.

- Q. Quid est votum? R. Promissio religiosa facta Deo, qua ad bonum melius et possibile nos adstringimus; melius non absolute, sed suo opposito.
- Q. Quid est usura? R. Mutuum, in quo exigitur aliquid supra sortem ex *vi mutui*.
- Q. Requiritur, ut id, quod exigitur, sit pecunia? R. Minime, sufficit, ut sit pretio æstimabile.
- Q. Quare dicitur *vi mutui*? R. Quia si exigitur ob lucrum cessans vel damnum emergens, non est usura.
- Q. Quid est lucrum cessans? R. Lucrum, quod ex pecunia mutuata cessat ei, qui mutuat, id est quod poterat probabiliter evenire, si non mutuavisset.
- Q. Quid est damnum emergens? R. Illud, quod sequitur mutuanti ob mutuum; sed tam damni emergentis, quam lucri cessantis debet esse certa causa.
- Q. Sufficit, ut lucrum sit possibile? R. Neutiquam, debet esse probabile, et pro gradu probabilitatis, deductis expensis, exigendum est.
- Q. Usura est prohibita jure naturali? R. Utique: & quidem alienam miseriam debemus sublevare, quantum in nostra est potestate; sed exigendo usuram ex pecunia, quæ nec est necessaria, nec in usus convertenda, non solum non sublevatur, sed & augetur pauperis miseria: ergo.

Q. Montes pietatis sunt usurarii; exigunt enim aliquid supra sortem, & tamen approbati sunt ab Ecclesia: ergo. **R.** Montes pietatis exigunt supra sortem ob damnum, quod aliunde emergeret, si ex cumulo essent alendi administratores; igitur, qui utilitatem accipiunt, administratorum labores debent compensare.

Q. Commodum suum habet pretium: ergo pariter pecunia, quæ commodatur. **R.** Nego paritatem: nam in commodo est usus, ergo & pretium æstinabile: pecunia non est fructifera: ergo nullus est illius usus: ergo nec debet habere pretium: hinc in commodato manet rei dominus commodatarius, ita ut si res pereat, perit ipsi domino; at mutuarius transfert dominium pecuniæ ad tempus, quæ, si perit, non perit mutuuario, hinc non potest dici commodari, sed mutuari, & ob eandem rationem statim patet, toto cælo differri mutuum à locatione, & conductione.

Q. Quid est locatio? **R.** Contractus, quo pro certa mercede, rei nostræ usus alteri conceditur, si conceditur opera, est *conductio*.

Q. Res licet alteri locari, domino inscio? **R.** Neutiquam, nec fieri potest deterior, nisi quatenus exigit necessarius rei usus.

Q. Quid est interesse simplex? **R.** Lucrum ultra sortem.

Q. Et compositum? R. Lucrum ultra sortem ob sortem, et lucrum.

Q. Quid est mohatra? R. Contractus, quo quis vendit rem pretio summo solvendo elapso aliquo tempore, sed cum pacto, ut emptor ei retrovendat pretio infimo eandem.

Q. Quil est contractus societatis? R. Conventio duorum aut plurium, qui ad negotiationem, quæstumque communem conferunt pecuniam, operam, industriam, aut aliquid pretio æstimabile.

A. V.

Q. Quomodo transfertur dominium? R. Vel *facto domini voluntario*, vel *vi legis naturalis & civilis*, quod fieri potest vel inter vivos, vel in eventum mortis.

Q. Quomodo transfertur 1º modo? R. Donatione, vel contractibus *inter vivos*: et testamento ob eventum *mortis*.

Q. Quomodo transfertur vi legis? R. Ab intestato.

Q. Quid est testamentum? R. Voluntatis domini de rebus suis in eventum mortis transferendis declaratio, quæ dilucide probari potest, quod vi legis naturalis valet, nisi desint requisita à lege civili apposita ad præcavendam fraudem, utilitatemque communem prospiciendam.

Q. Qui præferuntur sunt in successione ab

intestato? R. Liberi, patres, cognati, &c. hanc præsumitur defuncti voluntatem esse.

Q. Sunt aliæ rationes acquirendi dominium?

R. Utique præcipua est præscriptio, seu usucapio.

Q. Quid est præscriptio? R. Adquisitio dominii per possessionem bonæ fidei continuatam tempore per legem definito.

Q. Quisnam vocatur possessor bonæ fidei?

R. Qui rem alienam sine vi aut dolo possidet, vel ex causa probabili credit rem esse suam.

Q. Præscriptio est justus titulus dominii? R.

Utique; aliunde animi omnium dominorum incertitudine turbarentur, & lites nunquam finirentur, & quidem à suprema potestate possidente in res altum dominium, de quibus pro bono communi disponere potest, cautum est ad pacem, ut transferantur dominia præscriptione, quod quidem neciam tenet in conscientia.

Q. Si ante præscriptionem dubitemus de dominio rei? R. Inquiri debet quisnam sit dominus, qui si fuerit inventus, restituatur.

Q. Et si periit res? R. Periit domino, non possessori bonæ fidei.

Q. Et si in proprios usus est consumpta?

R. Tantum tenetur possessor bonæ fidei ad id, in quo factus est ditior, aut ex ipsa re, aut ex fructibus ipsius, deductis

expensis, sed non ex his, qui sola industria sunt acquisiti.

Q. Si rei inventæ dominus non compareat?

R. Illud Senecæ, *Dabo egenti sed ut ipse non egeam.*

A. VI.

Q. Quid interest regi quantum ad tranquillitatem? R. Constituere iudices ad definiendas lites, castigandosque criminosos: hi sint bene morati, instructi, & prudentes.

Q. Quid amplius debet prospicere? R. Tempore pacis inire pacta cum principibus, conjugia, alere milites, condere arces, instrumenta parare, & præcipue pecunias, quæ nervum sunt reipublicæ, congerere, servare fidelitatem, custodire sacra jura legatorum &c.

Q. Est necessarium bellum? R. Aliquando, sed cum sit calamitas maxima, debent esse causæ justæ: sed de causis belli, de justicia, aut injustitia ad subditos non pertinet judicare.

SECTIO II.

CAPUT I.

De virtutibus moralibus.

Q. Quid est virtus theologica? R. Quæ

Deum immediate respicit, ut fides, spes, & charitas.

Q. Moralis? R. Quæ circa mores versatur.

Q. Sunt necessaria fides, spes, & amor? R.

Utique: 1^a tum interna, tum externa, ut demonstrat interni, & externi cultus obligatio, itaque abstinendum ab his, quæ dubitationem ingerere possunt, qualis est lectio librorum perversorum, multo magis à negatione fidei: 2^a, ut antea est dictum; ex his oritur Religio.

Q. Licet in persecutione fugam arripere? R.

Utique, nisi forte sit minister sciens deficere alios ad confirmandos fideles.

A. II.

Q. Quænam est prima & præcipua erga se virtus? R. Cognitio sui ipsius.

Q. Quomodo acquiritur? R. Ex aliis nos ipsos examinando, & historias legendo.

Q. Quid est prudentia? R. Habitus exsequendi in quavis actione particulari sapienter, seu conformiter legi decretum est.

Q. Quomodo acquiritur prudentia? R. Præcipue experientia, juvat autem historiæ lectio.

Q. Quid est sapientia? R. Habitus, quo fines actionibus convenientes præscribimus, & rationes ad finem obtinendum aptiores eligimus.

Q. In quo differt à prudentia? In eo, quod exsequitur prudentia, quod sapientia decrevit.

Q. Quid est fortitudo? R. Virtus, qua in

vitæ periculis, & miseriis secundum rectam rationem, divinamque legem animum moderamur.

Q. Quis ergo dicitur fortis? R. Qui absque metu officia præstat, quæ præstare debet, & paratus est subire mortem potius, quam peccare.

Q. Quid est patientia, quæ ex fortitudine nascitur? R. Virtus, qua res adversas æquo animo, divinæque voluntati submisso toleramus.

Q. Quid est magnanimitas? R. Virtus fortitudinis in rebus bellicis, hic non intelligitur furor bellicus, qui non est virtus: ergo magnanimitas regitur ab amore patriæ, publicæque salute, non á gloria & honore.

Q. Quid est temperantia? R. Virtus quæ ciborum, voluptatumque usum juxta rectam rationem, divinamque legem moderamur.

Q. Quibus mediis acquiritur? R. Considerando intemperantia, vires corporis, & mentis enervari, temperantia vero vitam produci, *plures occidisse gulam quam gladium.*

Q. Quid est castitas? R. Temperantia ab omni actu libidinoso.

Q. Quid est justitia? R. Virtus dirigens sui ipsius & aliorum amorem secundum sapientiam, & dicitur universalis; quæ autem exercetur in contractibus, ut sine dolo fi-

ant, commutativa.

A. III.

- Q. Quid est mansuetudo? R. Virtus omnem erga alioe offensionem removens; hujus comites sunt veritas & taciturnitas.
- Q. Quomodo acquiritur? R. Considerando, omnes nos vitiis plenos esse; atque esse inter naturales virtutes amabiliorem.
- Q. Quid est liberalitas? R. Virtus hominum actiones dirigens circa opes gratis in alterum conferendas.
- Q. Eleemosyna? R. Quæ agentibus ad vitæ necessitatem gratis erogatur.
- Q. Est idem magnificentia ac prodigalitas?
R. Neutiquam, illa enim est insignis liberalitas, hæc vero est luxus.
- Q. Quid est humilitas? R. Virtus, qua ob bona sive animi, sive corporis, sive fortunæ supra alios minime nos efferimus.
- Q. Quomodo acquiritur humilitas? R. Si imperfectiones consideremus &c.
- Q. Quid est modestia? R. Virtus, quæ actiones nostras secundum rectam rationem, divinamque legem circa honores dirigit.

CAPUT. II.

De vitiis.

- Q. Quænam vitia opponuntur officiis erga

Deum? R. Præter recensita in appendice metaphysicæ, superstitio, divinatio, astrologia judiciaria, dèspèratio, & blasfemia.

Q. Quid est superstitio? R. Veri aut falsi numinis cultus vitiosus, atque inordinatus.

Q. Quid est blasfemia? R. Crimen, seu scelus, quo divinum numen profanatur.

A. II.

Q. Quid opponitur nobis? R. Negligentia studii sui ipsius, sic efficitur homo superbibus, arrogans, ambitiosus &c.

Q. Quid est superbia? R. Vitium, quo quis supra alios sese efferre non dubitat.

Q. Quid est ambitio? R. Insatiabilis honorum cupiditas.

Q. Quid est temeritas? R. Vitium, quo quis se intrudit gerendis negotiis, ad quæ minime est idoneus.

Q. Quid est ignavia? R. Vitium, quo quis in suis officiis perfuntorie obeundis laborem, periculumque detrectat.

Q. Intemperantia potest esse in quantitate, & qualitate. R. Utiq; in quantitate, si nimius sit cibus, in qualitate si sit exquisitus.

Q. Quid est ebrietas? R. Vitium, quo vini intemperantia mentis exercitium turbatur, & est illicita, & supra modum deprimit homines.

A. III.

Q. Quænam opponuntur aliis? R. Odium,
& vindicta, de quibus jam satis est dictum;
invidia & avaritia.

Q. Quid est invidia? R. Vitium, quo alienis
bonis sive mentis, sive fortunæ quis
invidet, & est perniciosissima aliis, &
invidenti potius.

Q. Quid est avaritia? R. Vitium, seu appe-
titus inordinatus divitiarum officii erga
Deum, erga nos, et erga alios adversus.

A. IV.

Q. Quid est affectus seu passio? R. Actus
animæ, quo aliquid vehementer appetit,
aut adversatur.

Q. Quid est appetitus? R. Propensio animæ
ad objectum aliquod pro ratione boni in
eo percepti, & est sensitivus, ut dictum
est, si oritur ex notione confusa boni,
& rationalis, si ex clara, quibus con-
traria est aversio.

Q. Quotuplex est appetitus? R. Duplex, con-
cupiscibilis, & irascibilis.

Q. Quid est appetitus concupiscibilis? R.
Modo definitus est.

Q. Irascibilis? R. Aversio à malo confuse
percepto.

Q. Ergo erit idem affectus concupiscibilis ac
amor, & irascibilis ac odium? R. Utique; &

quia amor excitat lætitiã, odiũ vero tristitiã, ad hos effectus etiã revocari possunt.

Q. Quinã sunt affectus amoris, seu lætitiã? R. Ambitio, gloria, fiducia, grati animi sensus.

Q. Et odii, seu tristitiã? R. Invidia, ira, metus, desperatio, aliique innumerabiles.

Q. Affectus sunt boni, an mali? R. Si affectuum nomine intelligis animi motus, qui ad rationis normã componi possunt, sunt utiles, si vero immoderatos & absque regimine, sunt mali, et quidem nec ratio, nec lex prohibet ex salute, ex bonorum possessione lætitiã capere, immo connaturale est homini, adversus malos irasci, tritari de malo &c. ergo.

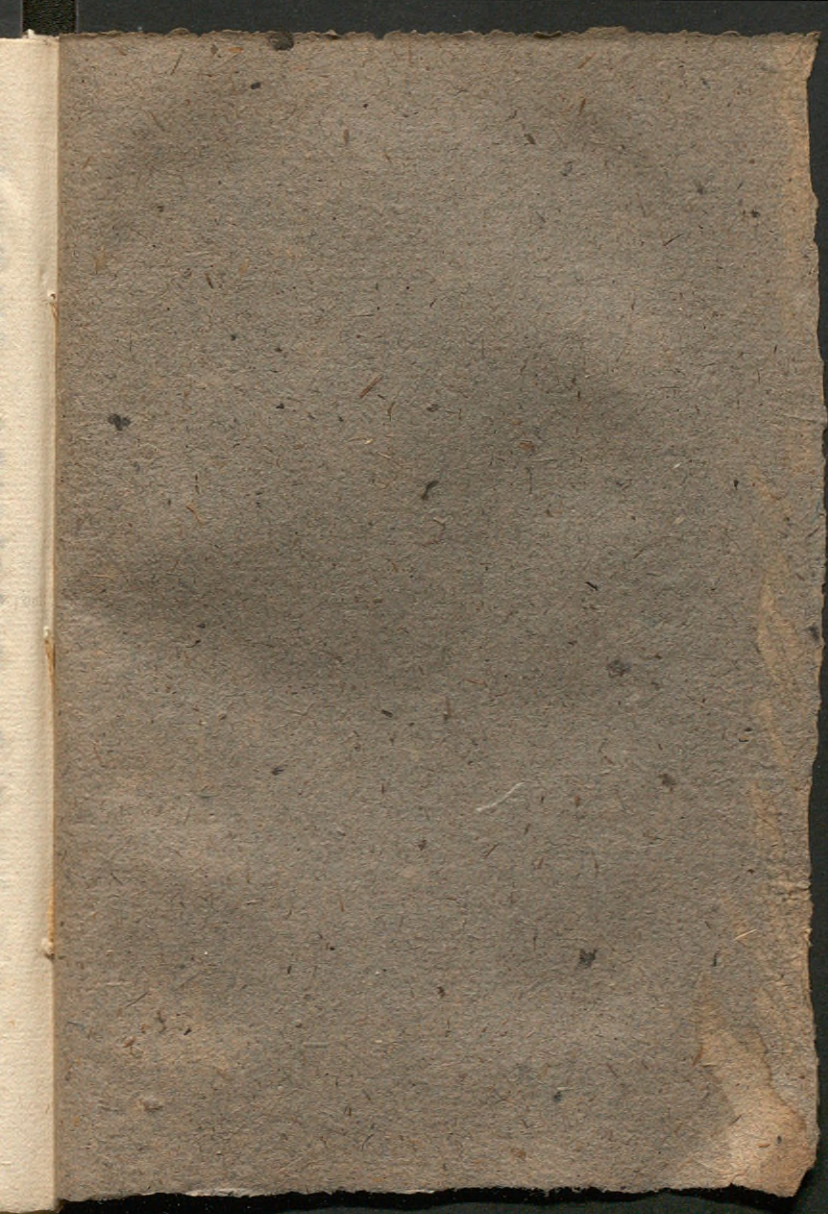
Q. Potest homo duobus affectibus contrariis simul indulgere? R. Neutiquam.

Q. Quæ consideranda sunt in affectibus? R. Necessitas, quæ oritur ex sanguine, spirituumque animalium motibus; utilitas, quia ratione regi possunt; perversitas à peccato originali, & hæc induitur nomine concupiscentiã.

Q. Quomodo sedantur affectus? R. Vigilando, compescendo eorum initia, *principiis obsta* &c. sed remedium est divina gratia exoptanda precibus.

Reimprimase
Laredo.

Universidad de Zaragoza Biblioteca

3210645229